

Γυναίκα τοξικομανής: Ένα κοινωνικό πρόβλημα που απαιτεί άμεση αντιμετώπιση

της Κατερίνας Μάτσα

Σύμφωνα με το μεγάλο, σύγχρονο φιλόσοφο Em. Levinas, ο άνθρωπος διαμορφώνεται ως υπόσταση, κοινωνική και ηθική, μέσα από τη διαδικασία της άμεσης και ανοιχτής ανταπόκρισής του στο κάλεσμα του άλλου, του έτερου, του διαφορετικού. Απ' αυτή την άποψη, η ηθική δε νοείται παρά ως « Ηθική των διαφορών». Και είναι αυτή η ηθική της μονάδας απεξάρτησης Ψ.Ν.Α.- "18 Άνω"

Η εποχή μας, εποχή της ύστερης παγκοσμιοποίησης, διακρίνεται για τη διεύρυνση του φάσματος των διαφορών και των ανισοτήτων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Διακρίνεται επίσης για τις διαστάσεις που έχει πάρει το φαινόμενο της περιθωριοποίησης και του κοινωνικού αποκλεισμού ευρύτατων κοινωνικών ομάδων. Σ' αυτές τις ομάδες ανήκουν και οι τοξικομανείς γυναίκες, στις οποίες γυρίζουν όλοι την πλάτη.

Ως πληθυσμός φτάνουν το 30-40% των ανδρών τοξικομανών. Μπαίνουν στον κόσμο των ουσιών όλο και σε μικρότερη ηλικία. Αποτελούν όμως μια μειονότητα σε όλα τα θεραπευτικά προγράμματα. (Η αναλογία ανδρών - γυναικών στα προγράμματα απεξάρτησης όλων των τύπων είναι 5:1 περίπου.)

Επιπλέον, μεγάλο ποσοστό αυτών των λίγων που βρίσκουν το κουράγιο να αρχίσουν τη θεραπεία, τη διακόπτουν σε κάποια φάση της για διάφορους λόγους.

Που οφείλεται αυτός ο αποκλεισμός απ' τη θεραπεία τόσων γυναικών που καταδικάζονται στη δυστυχία και το θάνατο;

Πολλοί είναι οι λόγοι, διαφορετικοί για κάθε εξαρτημένη γυναίκα, αφού η καθεμιά αποτελεί διαφορετική περίπτωση. Στο σύνολό τους όμως σχετίζονται με φραγμούς που θέτει η ίδια η κοινωνία, διαμορφώνοντας μία πραγματικότητα που δυσχεραίνει ή και αποτρέπει την προσέλευσή τους για θεραπεία ή τις οδηγεί στο να τη διακόψουν πριν ολοκληρωθεί.

Οι φραγμοί υψώνονται, πρώτα απ' όλα, κάτω από την πίεση της κυρίαρχης ιδεολογίας, που συντηρεί και αναπαράγει διαρκώς τα κοινωνικά στερεότυπα για το δεύτερο, σε σχέση με τους άντρες, ρόλο της γυναίκας βιολογικά, υποτίθεται, καθορισμένο και την φυσική θέση της υποτα-

γής της, στον άντρα. Έχοντας εσωτερικεύσει και η ίδια η γυναίκα τοξικομανής αυτές τις κοινωνικές αντιλήψεις, δεν βρίσκει εύκολα το θάρρος να διακόψει τη συμβίωσή της μ' έναν άντρα επίσης τοξικομανή, στον οποίο είναι υποταγμένη, αφήνοντας τον να την εκμεταλλεύεται με κάθε τρόπο, και ν' ασχοληθεί με τον εαυτό της, να δώσει προτεραιότητα στις δικές της ανάγκες και να μπει σε θεραπευτικό πρόγραμμα.

Φραγμούς υψώνουν επίσης οι φόβοι αυτών των γυναικών, καθόλου αδικαιολόγητους, ότι από τη στιγμή που θα απευθυνθούν σε κάποιο θεραπευτικό πρόγραμμα, δεν θα μπορούν πια να κρύψουν το γεγονός της τοξικομανίας τους και θα βρεθούν αντιμέτωπες με τη γενική καταφρόνια και την εγκατάλειψη ακόμα και από δικά τους πρόσωπα. Ομοίως φραγμούς υψώνουν οι φόβοι ότι μπορούν να χάσουν την επιμέλεια των παιδιών τους αν εμπλακούν οι κοινωνικές υπηρεσίες του προγράμματος στο οποίο θα ενταχθούν.

Εμπόδια στο ν' απευθυνθούν σε θεραπευτικό πρόγραμμα μπορεί να θέτει και μια πιθανή ψυχοπαθολογία, καταθλιπτικού ή άλλου τύπου, που κάνει αυτή τη γυναίκα να κλείνεται ακόμα περισσότερο στον εαυτό της, βουλιάζοντας στην παραίτηση και την παθητικότητα.

Φραγμούς δημιουργεί επίσης και το γεγονός ότι τα θεραπευτικά προγράμματα απεξάρτησης είναι δομημένα με βάση τα ανδρικά πρότυπα και δεν μπορούν να ανταποκριθούν επαρκώς στις ανάγκες του γυναικείου πληθυσμού.

Παραμένουν λοιπόν στον κόσμο των ουσιών, ζώντας σε τραγικές συνθήκες. Στην πλειοψηφία τους είναι άνεργες, άστεγες, φορείς του ιού του aids ή της ηπατίτιδας, με προβλήματα υγείας και ψυχικής υγείας σε μεγάλη συχνότητα. Προέρχονται συνήθως από προβληματικές οικογένειες, όπου γίνεται χρήση ουσιών νομίμων ή παρανόμων από γονείς, αδελφία ή άλλους συγγενείς. Από οικογένειες με μεγάλη συχνότητα αιφνίδιων και απροσδόκητων θανάτων μελών τους. Ένα μεγάλο ποσοστό που φτάνει σχεδόν το 50% έχει βιώματα φυσικής και σεξουαλικής κακοποίησης κατά την παιδική και εφηβική ηλικία, συχνά από μέλη της ίδιας της οικογένειας.

Από δεξιά: Αθ. Τζαβάρας, Χρ. Ζαραφωνίτου, Σ. Παναρέτου, Ξ. Πετρινιώτη, Έ. Κολοκυθά, Μ. Λαπατσάνη, Κ. Μάτσα, Α. Βερβεράκη και Α. Τσουβαλίδου

Γι' αυτές τις γυναίκες η τοξικομανία ως στάση ζωής γίνεται η μορφή που παίρνει η προσωπική τους εξέγερση ενάντια σε μια πραγματικότητα, οικογενειακή και κοινωνική, που τις καταπιέζει, τις εκμεταλλεύεται, τις καταδικάζει στην καθημερινή μιζέρια. Η στροφή στις ουσίες δεν είναι παρά μια προσπάθεια για να αντέξουν τη ζωή τους, μια μορφή εξέγερσης ενάντια στον παραδοσιακό γυναικείο ρόλο της συζύγου, της μητέρας, της νοικοκυράς. Η συνάντησή τους με τις ουσίες έγινε σε κάποια κρίσιμη στιγμή της εφηβείας τους και τις οδήγησε στην εξάρτηση, ακριβώς γιατί το ψυχολογικό υπόβαθρο ήταν πολύ ευάλωτο, η προσωπικότητά τους ελλειμματικά δομημένη, τα βιώματα σκληρά και τραυματικά, τα εσωτερικά κενά τεράστια. Η ενοχή, η ντροπή, η απελπισία, η μοναξιά ήταν τα κυρίαρχα συναισθήματα μέσα τους, ενώ η φοβερή ανασφάλεια τις παρέλυε και τις έκανε να αισθάνονται ανίκανες να αντιμετωπίσουν οποιαδήποτε δυσκολία.

Αυτό το ψυχολογικό υπόστρωμα, όμως, διαμορφώθηκε σε μεγάλο βαθμό κάτω από την επίδραση κοινωνικών κυρίως και όχι βιολογικών παραγόντων. Γιατί η κοινωνικοποίησή τους ήταν ελλειμματική και η κοινωνικοποίηση καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από το φύλο (gender socialization), με βάση τα πρότυπα, τις προδιαγραφές και τους κανόνες που η ίδια η κοινωνία επιβάλλει. Σ' αυτά τα πλαίσια καθορίζονται οι ρόλοι και μεταβιβάζονται οι αξίες από όλους τους φορείς της διαπαιδαγώγησης του παιδιού, τους γονείς, τους δασκάλους και όσους εμπλέκονται σ' αυτή τη διαδικασία. Σ' αυτή τη βάση το κορίτσι υποβάλλεται ακόμα και μέσα στην οικογένεια σε συνεχή και ανελέητη κριτική για τις ανικανότητές του, τις καλύτερες επιδόσεις του σε σχέση με τον αδελφό του, καυγαδίζει συνεχώς με τη μητέρα, από την οποία θα μάθει τι σημαίνει να είσαι γυναίκα μέσα σε μία ταξική, ανδροκρατούμενη κοινωνία, καταπιέζεται ή και κακοποιείται από τον πατέρα. Απέναντι σ' όλα αυτά τα ασφυκτικά και καταπιεστικά πρότυπα κάνει κάποια στιγμή την εξέγερσή της. Πρώτα απ' όλα αναζητά την ανεξαρτησία της απ' την πατρική οικογένεια. Οι ουσίες, το αλκοόλ αρχικά,

τα χάπια, το χασίς και αργότερα η ηρωίνη γίνεται ένας τρόπος για να ξεφύγει από τη μιζέρια, για να ξεπεράσει τους φόβους, τις ενοχές, τη ντροπή που κουβαλάει μέσα της, το αίσθημα της ανεπάρκειας και της ανασφάλειας, την ανία, τον πόνο. Στα ναρκωτικά μυήθηκε μάλλον από την καλύτερη φίλη της ή το σεξουαλικό της σύντροφο. Στο χώρο του περιθωρίου κατέφυγε για να ενταχθεί σε μια ομάδα που πίστευε ότι θα της έδινε όλα όσα της έλειπαν, μια ταυτότητα, ένα ρόλο, αναγνώριση, συντροφιά, συναισθηματική ζεστασιά. Βρήκε, βέβαια, το αντίθετο. Αδιαφορία, μοναξιά, εκμετάλλευση, βία. Για να επιβιώσει υποχρεώθηκε να γίνει κι εκείνη πολύ σκληρή, βίαιη, συχνά κυνική προς όλους, ανάλγητη.

Παρ' όλη όμως τη φαινομενική, συχνά, αδιαφορία της, είναι συνήθως εκείνη που φροντίζει το σύντροφό της, συχνά επίσης τοξικομανή, που παλεύει «να τον σώσει». Είναι εκείνη που φορτώνεται, σχεδόν αποκλειστικά, το βάρος της συντήρησης και της ανατροφής των παιδιών της. Γιατί, παρά τον χαοτικό τρόπο ζωής της, αυτή η γυναίκα - σε ποσοστό 40-50% - γίνεται και μητέρα και επωμίζεται το βάρος της συντήρησης και της ανατροφής του παιδιού της. Τώρα πια ο κοινωνικός στιγματισμός αποκτά δραματικές διαστάσεις, μετατρέποντας σε κόλαση την καθημερινότητά της. Στο πρόσωπό της συναντάται η κοινωνική απόταξη με τη δική της αυτοαπόρριψη, ο εξοστρακισμός με την εσωτερική εξορία, ο κοινωνικός στιγματισμός με τον αυτοστιγματισμό και την αυτομαστίγωση. Στα μάτια των άλλων δεν είναι παρά ο φορέας της αμφισβήτησης και της καταστροφής των οικογενειακών και άλλων αξιών - μια εστία διαρκούς μόλυνσης των υγιών, των κανονικών μελών της κοινωνίας. Ως μητέρα φαίνεται ότι καταπατά και ακυρώνει τα κυρίαρχα κανονιστικά πρότυπα της μητρότητας και διαψεύδει τις κοινωνικές προσδοκίες για τα χαρακτηριστικά του ρόλου της μητέρας. Η ταυτότητα της στιγματισμένης αυτής μητέρας βιώνεται υποκειμενικά με δραματικό τρόπο, γιατί διαπνέεται από μια αντίφαση. Ως τοξικομανής στερείται κάθε δυνατότητας να προσφέρει στο παιδί της μια καλύτερη ζωή, ενώ ως μητέ-

ρα κυριαρχείται από την ανάγκη να κάνει αυτή την προσφορά. Όμως οι κοινωνικοί όροι της ζωής της δεν επιτρέπουν τη λύση αυτής της αντίφασης. Καταδικάζεται έτσι να ζει η ίδια μαζί με το παιδί ή τα παιδιά της, στιγματισμένα κι αυτά, στην ανέχεια, στις στερήσεις, στην κακουχία, στη γενική περιφρόνηση, στον πόνο, στη δυστυχία. Τα κουβαλά συνήθως μαζί της στους δρόμους και τις πλατείες της συναλλαγής για τη δόση, στα παγκάκια και στα ξενοδοχεία, τραγικούς πρωταγωνιστές ενός δράματος που δεν έχει τέλος. Το πιο βασανιστικό γι' αυτή τη γυναίκα είναι το αίσθημα της καθολικής απόρριψης που εισπράττει από την πατρική οικογένεια, τον κοινωνικό περίγυρο, τον εξαρτημένο σύντροφο της ζωής της και, πιθανώς, πατέρα των παιδιών της αλλά και από τον ανδρικό πληθυσμό των εξαρτημένων συνολικά. Γιατί ακόμα και απ' αυτό τον πληθυσμό η γυναίκα τοξικομανής αντιμετωπίζεται με μεγάλη προκατάληψη και γίνεται αντικείμενο συνήθως διακρίσεων χειρισμού και εκμετάλλευσης σε όλα τα επίπεδα.

Όλη αυτή η κατάσταση έχει, όπως είναι φυσικό, την αντανάκλασή της και στα προγράμματα απεξάρτησης. Στο "18 Άνω", μια μονάδα απεξάρτησης που λειτουργεί στα πλαίσια του ΕΣΥ και υλοποιεί προγράμματα απεξάρτησης από το 1988, η προσέλευση γυναικών ήταν αρχικώς μικρή (η αναλογία ανδρών-γυναικών έφτανε το 6 προς 1), η συγκράτησή τους στο πρόγραμμα ήταν επίσης μικρή (το ποσοστό του drop-out ξεπερνούσε το 30%) αλλά η αποτελεσματικότητα της θεραπείας ήταν πολύ μεγαλύτερη στις γυναίκες. Ήταν εντυπωσιακό το ότι εκείνες που έβρισκαν το κουράγιο να ολοκληρώσουν το πρόγραμμα, κατάφεραν να επανενταχθούν κοινωνικά με μεγάλη επιτυχία. Φαίνεται πως στην περίπτωση τους οι πιέσεις που ασκούσαν πάνω τους τις υποχρέωναν να αντιμετωπίσουν όλα τα αποθέματα της εσωτερικής τους δύναμης, ώστε να αποδείξουν σε όλους - και στον εαυτό τους - ότι δεν είναι ανίκανες, ότι μπορεί να τα καταφέρουν, και μάλιστα καλύτερα από τους άντρες. Η στάση τους αυτή μάς δέσμευε ηθικά, υποχρεώνοντάς μας να αναζητήσουμε τρόπους για να ανταποκριθούμε καλύτερα στο κάλεσμά τους για βοήθεια, να προσελκύσουμε περισσότερες στα προγράμματα απεξάρτησης και να τις συγκρατήσουμε σ' αυτά ώστε να μπορέσουν να ολοκληρώσουν. Να αντισταθούμε στην πράξη στον αποκλεισμό τους ακόμα και από τη θεραπεία.

Κατά ευτυχή συγκυρία ήρθαμε τότε, το 1995, σ' ένα ευρωπαϊκό συνέδριο στη Βόννη με θέμα την εξαρτημένη γυναίκα σ' επαφή με την ευρωπαϊκή εμπειρία θεραπευτικών προγραμμάτων για εξαρτημένες γυναίκες, που είχαν τότε δημιουργηθεί σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες υπό την πίεση φεμινιστικών κινημάτων. Τα θετικά τους αποτελέσματα μας παρακίνησαν να τολμήσουμε ένα ανάλογο εγχείρημα και στην Ελλάδα. Μετά από πολλές συζητήσεις της θεραπευτικής ομάδας αποφασίσαμε να δημιουργήσουμε κι εμείς σ' ένα ωραίο σπίτι στο Ψυχικό ένα ειδικό πρόγραμμα για γυναίκες τοξικομανείς, με αποκλειστικά γυναικείο προσωπικό, ευαισθητοποιημένο απέναντι στη γυναίκα.

Η ευαισθησία της θεραπευτικής ομάδας τροφοδοτούνταν από την ίδια την ανθρωποκεντρική φιλοσοφία του "18 Άνω", που καλούνταν πλέον να δώσει μια θετική απάντηση, σε επίπεδο επιστημονικό, κοινωνικό αλλά και ηθικό, σε μια μεγάλη πρόκληση, που αφορά μια κοινωνική μειοψηφία.

Βέβαια, η θέση του "18 Άνω" δεν ήταν ποτέ ότι υπάρχει

«αντρική» και «γυναικεία» τοξικομανία. Η εξάρτηση από ουσίες, ως κοινωνικό φαινόμενο και όχι ως χρονία υποτροπιάζουσα νόσος του εγκεφάλου, όπως υποστηρίζουν πολλοί, δεν έχει φύλο. Κανείς όμως δεν μπορεί να αμφισβητήσει ότι η γυναίκα τοξικομανής ανήκει σε μια κοινωνική ομάδα με πολλές ιδιαιτερότητες, που στην πλειοψηφία τους, αποτελούν συνάρτηση της γενικότερης θέσης, του ρόλου, της κατάστασης και της αντιμετώπισης των γυναικών μέσα στη σημερινή κοινωνική πραγματικότητα, σε επίπεδο δομών, θεσμών και ιδεολογίας.

Τα ερωτήματα στα οποία καλούμασταν να δώσουμε απάντηση ήταν κρίσιμα:

Έχει πραγματικά η ελληνική κοινωνία ανάγκη από ένα ειδικό για γυναίκες πρόγραμμα απεξάρτησης; Μήπως αυτό υποκινείται από μια στάση διακρίσεων και προκαταλήψεων σε βάρος της, διαμορφώνοντας όρους ανισότιμης μεταχείρισης της σε σχέση με τους άντρες τοξικομανείς;

Μήπως μ' αυτό τον τρόπο η γυναίκα ωθείται σ' ένα καινούργιο περιθώριο, μια καινούργια γκετοποίηση έστω και με θεραπευτικό μανδύα;

Η απάντηση σ' αυτά προϋπέθετε μια διαλεκτική προσέγγιση της στάσης τόσο της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στις γυναίκες, γενικά, και στις τοξικομανείς γυναίκες ειδικότερα, όσο και της στάσης αυτών των ίδιων των γυναικών, τοξικομανών και μη, απέναντι στη δική τους θέση, το δικό τους ρόλο, τη δική τους στάση και την ιδεολογία τους σήμερα.

Προϋπέθετε την αναγνώριση του γεγονότος ότι η συνάντηση της «γυναικείας κατάστασης» και των προβλημάτων της με την κατάσταση της εξάρτησης από ουσίες, διαμορφώνει όρους ακόμα μεγαλύτερων διακρίσεων σε βάρος των τοξικομανών γυναικών, όρους διπλού στιγματισμού και διπλού κοινωνικού αποκλεισμού τους. Προϋπέθετε, τέλος, την απόφαση να αντισταθούμε σ' αυτό το κλίμα και να αλλάξουμε τη μέχρι τότε πραγματικότητα σ' αυτό το χώρο, την απόφαση να βρούμε συμμάχους μέσα στο κοινωνικό σύνολο και να ξεπεράσουμε τα εμπόδια που θα βρίσκαμε στο δρόμο μας.

Μ' αυτές τις προϋποθέσεις δώσαμε συλλογικά, τη θετική μας απάντηση στην πράξη. Θέσαμε σε λειτουργία το 1997 το ειδικό πρόγραμμα γυναικών του "18 Άνω", το οποίο δεχόταν τοξικομανείς γυναίκες απ' τον Συμβουλευτικό Σταθμό, λειτουργώντας και ως εναλλακτική λύση στο μεικτό πρόγραμμα, που λειτουργούσε από το 1988 και εξακολουθεί να λειτουργεί, προσελκύοντας ένα σαφώς μικρότερο αριθμό γυναικών.

Κατά βάθος, αυτή η απάντηση μας, αντλούσε την έμπνευσή της από τους αγώνες που δίνονταν για την απελευθέρωση της γυναίκας και στην Ελλάδα όλες τις προηγούμενες δεκαετίες, από άτομα και φορείς με πρωταγωνιστικό το ρόλο του «Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας», που παλεύει, από το 1920 μέχρι σήμερα, στο πλευρό των κακοποιημένων γυναικών, ενάντια στα κυκλώματα της μαστροπείας, για την κατάκτηση της ισοτιμίας της γυναίκας και την κατοχύρωση των δικαιωμάτων της.

Σήμερα, μετά από 7 χρόνια λειτουργίας του ειδικού προγράμματος, η εμπειρία μας αξιολογείται θετικά.

Ποσοτικά στοιχεία: Έχει αυξηθεί το ποσοστό προσέλευσης γυναικών από 13% το 1995, σε 23-25% σήμερα, και μάλιστα όλο και πιο νέων, αφού έχει μειωθεί ο μέσος όρος ηλικίας από 29 έτη το 1995, στα 25 σήμερα. Αυξήθηκαν επίσης τα ποσοστά εισαγωγής τους σε πρόγραμμα εσωτερικής διαμονής από 12% το 1995, σε 35-45% σήμερα, το δε

ποσοστό ολοκλήρωσης της θεραπευτικής διαδικασίας απεξάρτησης, από 25% το 1995, σε 70-80% σήμερα.

Ποιοτικά στοιχεία: Με βάση την εμπειρία του τμήματος Κοινωνικής Επανεξέταξης του "18 Άνω" οι γυναίκες μπαίνουν πιο δυναμικά στον κοινωνικό στίβο, όπου αναζητούν και βρίσκουν φίλους, ενδιαφέροντα, κοινωνικά στηρίγματα.

Οι γυναίκες στρέφονται περισσότερο από τους άνδρες προς δημιουργικές ασχολίες και καλλιτεχνικά ενδιαφέροντα - σ' αυτό είναι καταλυτικός ο ρόλος της τέχνης στη θεραπεία μέσα στο πλαίσιο του "18 Άνω" - έχουν την τάση να συνεχίζουν τις σπουδές που άφησαν όταν εθίσθησαν στα ναρκωτικά. Οι μεγαλύτερες δυσκολίες τους είναι να μείνουν μακριά απ' όλες τις ουσίες, να κρατήσουν τα όρια τους και να δημιουργήσουν σταθερές και ισότιμες διαπροσωπικές σχέσεις μέσα στο πλαίσιο και έξω από αυτό. Σε μεγάλο βαθμό αυτές οι δυσκολίες συνδέονται με τη γενικότερη στάση της κοινωνίας απέναντι τους, με τον τρόπο που τις αντιμετωπίζουν οι άντρες μέσα στο πλαίσιο και έξω από αυτό. Στις δυσκολίες τους συγκαταλέγονται το πρόβλημα της ανεργίας, της ανεξάρτητης απ' την πατρική οικογένεια διαμονής, της αξιοπρεπούς διαβίωσης. Από τα στοιχεία της Κοινωνικής Επανεξέταξης του "18 Άνω" φαίνεται πως το 63% των γυναικών και το 53% των ανδρών δεν καταφέρνουν να βρουν μια θέση εργασίας. Αλλά και όταν αυτή βρεθεί, η εκμετάλλευση που επιχειρείται από τους εργοδότες (χαμηλό μεροκάματο, καθυστερήσεις στην πληρωμή των μισθών, υποχρεωτική παράταση του ωραρίου κ.λπ.) είναι μεγάλη, ιδιαίτερα στις γυναίκες, όπου προστίθενται και οι ποικίλοι τύποι παρενοχλήσεις, σεξουαλικές και άλλες, από τους προϊσταμένους. Η πολιτεία δεν έχει σχεδιάσει και δεν προτείνει λύσεις στο τεράστιο πρόβλημα της επαγγελματικής απασχόλησης της απεξαρτημένης γυναίκας. Την αφήνει εκτεθειμένη στον εφιάλτη της ανεργίας, που μπορεί να την οδηγήσει πίσω στον κόσμο των ουσιών, στην υποτροπή. Μένουν πολλά που πρέπει να γίνουν σ' αυτόν τον τομέα.

Αλλά παρά τις δυσκολίες, η γυναίκα που δίνει τη μάχη της απεξάρτησης και της ισότιμης κοινωνικής της επανεξέταξης, παίρνοντας ενεργητικά στα χέρια της την υπόθεση της θεραπείας της, καταφέρει να κάνει σημαντικές αλλαγές στον εαυτό της. Να ανασυγκροτηθεί ως προσωπικότητα, να δημιουργήσει μια καινούρια ταυτότητα, να αποδεχθεί τη γυναικεία της υπόσταση και τη σεξουαλικότητά της. Να αγαπήσει και να εκτιμήσει τον εαυτό της ως γυναίκα, να μπει σε ομάδες ψυχοθεραπευτικού, ψυχοεκπαιδευτικού και άλλου τύπου, να δημιουργήσει ουσιαστικές ισότιμες διαπροσωπικές σχέσεις, να αναπτύξει κλίσεις και ενδιαφέροντα, να γίνει δημιουργική και οικονομικά ανεξάρτητη, να κατακτήσει νέες μορφές συλλογικότητας μέσα από συνειδητές και σκόπιμες παρεμβάσεις στο κοινωνικό γίγνεσθαι, να διαχειριστεί τα συναισθήματά της με βάση τις πραγματικές της ανάγκες, να χειραφετηθεί κοινωνικά, να ανατρέψει τα δικά της κοινωνικά στερεότυπα σε σύγκρουση με τα προϊόντα της υποκουλτούρας και της ναρκοκουλτούρας, να υπερβεί τους δικούς της ιδεολογικούς και άλλους περιορισμούς, να αντιπαρεταθεί η ίδια με τους παλιούς της ρόλους (της «γυναικούλας» ή του σεξουαλικού αντικειμένου) και να διεκδικήσει με θάρρος και αξιοπρέπεια, με πίστη στον εαυτό της και στις καινούριες αξίες της, τα δικαιώματά της, ατομικά, πολιτικά και κοινωνικά. Να λειτουργήσει, δηλαδή, μέσα από

αυτό το άνοιγμα στον κόσμο, ως κοινωνικό υποκείμενο και ως υποκείμενο της επιθυμίας, μαχόμενη τόσο ενάντια στον διάχυτο σήμερα κοινωνικό ρατσισμό, που ναρκοθετεί κάθε της προσπάθεια και την ωθεί στην υποτροπή, όσο και ενάντια στις δικές της αναστολές και παλινδρομήσεις.

Με βάση αυτές τις εκτιμήσεις, δίνουμε ως θεραπευτική ομάδα, τη μάχη για να δημιουργηθεί, στα πλαίσια του "18 Άνω", ανεξάρτητος τομέας γυναικών. Αυτός θα περιλαμβάνει, εκτός από το ειδικό πρόγραμμα απεξάρτησης γυναικών στο ψυχικό και το Κέντρο Υποδοχής Γυναικών στο κέντρο της Αθήνας (Αριστείδου 10-12), που ήδη λειτουργούν και άλλα δύο τμήματα, που θα λειτουργήσουν μόλις προσληφθεί το αναγκαίο έμπειρο και εκπαιδευμένο προσωπικό, για να μπορέσουμε να ανταποκριθούμε στη ζήτηση των υπηρεσιών μας, που διαρκώς αυξάνεται: ένα δεύτερο ειδικό πρόγραμμα γυναικών στο Κουκάκι και ένα πρόγραμμα απεξάρτησης μητέρων εσωτερικής διαμονής των ιδίων και των παιδιών τους στο κέντρο της Αθήνας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην πρόληψη, μέσα από τη συστηματική παρέμβαση στους γενεσιουργούς παράγοντες, ατομικούς, οικογενειακούς και κοινωνικούς, της τοξικομανίας στις γυναίκες, και ιδιαίτερα στις λεγόμενες ομάδες υψηλού κινδύνου (μονογονεϊκές οικογένειες, κακοποιημένες γυναίκες, μετανάστριες και άλλες), όλες εκείνες που αποτελούν τα πρώτα και μεγάλα θύματα της κρίσης. Γιατί είναι σε εποχές βαθιάς κοινωνικής κρίσης, σαν τη σημερινή, που κινητοποιείται ο μηχανισμός δημιουργίας εξιλαστήριων θυμάτων, για να μετατρέψει την τοξικομανή γυναίκα, περισσότερο από τον άνδρα, σε αποκλειστική σχεδόν αιτία του κοινωνικού κακού, δίνοντάς της το ρόλο του αποδιοπομπαίου τράγου.

Απ' αυτήν την άποψη, η αποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος της τοξικομανίας στη γυναίκα δεν αφορά μονάχα την ίδια και τους ειδικούς της απεξάρτησης και δεν αποτελεί ένα καθαρά «γυναικείο ζήτημα». Αφορά ολόκληρη την κοινωνία, τη διαλεκτική της εξάρτησης και της ελευθερίας της, το παρόν και το μέλλον της. Προϋποθέτει δε την αντίσταση όλων μας στον κοινωνικό έλεγχο και τη βιοπολιτική της βιοεξουσίας. Προϋποθέτει νέες μορφές συλλογικότητας, για να δώσουμε τη μάχη ενάντια στον κοινωνικό αποκλεισμό και το ρατσισμό.

Η σημερινή εκδήλωση, θέτοντας στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της κοινωνίας τις τοξικομανείς γυναίκες, αναδεικνύει την ανάγκη της οργάνωσης της πρόληψης σ' αυτό το πεδίο του συντονισμού των προσπαθειών, για να λειτουργήσουν πολλά θεραπευτικά προγράμματα πολλών τύπων, που θα τις προσελκύσουν στη θεραπεία, θα τις κρατήσουν μαζί με τα παιδιά τους και θα τις βοηθήσουν να ολοκληρώσουν την απεξάρτησή και να επανενταχθούν κοινωνικά. Να εργασθούν και να κερδίσουν με αξιοπρέπεια τη ζωή τους, έχοντας, πια, το δικό τους σύστημα αξιών να μορφωθούν, να δημιουργήσουν, να αγωνισθούν κοινωνικά.

Μαζί με τις θερμές ευχαριστίες μου στο «Σύνδεσμο για τα Δικαιώματα της Γυναίκας» για τη μεγάλη τιμή που κάνει σε μένα, και στο πρόσωπό μου, σε όλη τη θεραπευτική ομάδα του "18 Άνω", θα ήθελα να εκφράσω και την ευχή να αποτελέσει αυτή η εκδήλωση και μια αφετηρία για την συσπείρωση όλων, μέσα σ' αυτή την αίθουσα και σ' ολόκληρη την κοινωνία σ' ένα κοινωνικό κίνημα ενάντια στην εξάρτηση ως τρόπο ζωής.